

Калініченко Богдан Михайлович

*Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри філософії, соціальних і політичних наук
Черкаський національний університет
мені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-5172-4661>
e-mail: 555tvukraine@vu.cdu.edu.ua*

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ВИКЛИКИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА
ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА**

Резюме

У статті доведено, що в умовах російської агресії позиції України та Європейського Союзу тотожні. Оскільки російська ідеологічна машина розглядає країни ЄС наступним об'єктом військового нападу. Такі дії є логічним продовженням політики хазяїна кремля направленої на повернення впливу в першу чергу на країни що входили до ССРСР, а потому у Європі. Відтак Україна має використати історичний шанс реалізувати Євроатлантичний вектор розвитку і відірватися від совєцького минулого.

Встановлено, що для успішної протидії екзистенційній загрозі зі сходу Україні та Євросоюзу потрібно спільно вибудовувати систему захисту. На ряду з протидією військовому потенціалу важливо ефективно забезпечити інформаційну безпеку, яка залишається важливим чинником протистояння.

Показана довготривала стратегія кремля на забезпечення домінування в інформаційному середовищі України. Продемонстровані основні засоби реалізації цього плану, які десятиріччями забезпечували контроль інформаційного поля нашої держави та просували ідеологеми суміжної держави.

Звернено увагу на феномен стійкості українського опору російській агресії потенціал якого не вичерпався і залишився на досить високому рівні попри гібридний тиск і домінування росії в усіх сферах. Він став основою

виживання України під час неспровокованого нападу рф і дав час нашим європейським та американським союзникам усвідомити ступінь загрози і на основі нашого досвіду випрацювати дієву систему протидії агресору.

Разом з цим з'ясовано, що існує низка чинників які обмежують згаданий потенціал, зокрема, повільне реформування вітчизняної медіа сфери, брак фінансування засобів масової інформації в умовах війни, особливо регіональних, значний вплив олігархічних структур на медіа, використання безпекової тематики в питаннях обмеження свободи слова.

Ключові слова: інформаційна безпека; гібридні війни; євроінтеграція; інформаційна політика; гібридна війна; медіа комунікація; медіа; Україна; рф; ЗМІ; стратегічні комунікації.

Вступ

Інформаційна складова була важливим чинником військових протистоянь в усі фази розвитку людства. В сучасних конфліктах вона перетворилася на домінуючий елемент, який визначає результат бойових дій і війни загалом, ще до їхнього завершення на полі бою. Інформаційний вплив на противника дозволяє досягти військової, політичної, економічної переваги і сприяє реалізації власних інтересів.

Інформаційні кампанії використовуються для формування міжнародної підтримки, пояснення логіки своїх дій та дискредитації противника. Перемога власного наративу переважно означає отримання військової та фінансової допомоги і консолідацію союзників. Політичні конфлікти сучасності перетворилися на протистояння інформаційно-пропагандистських кампаній. Тому засоби інформаційного впливу розглядаються супротивними сторонами як один з головних інструментів гібридної війни.

Сучасні технології, включаючи дипфейки та персоналізовану рекламу, дозволяють масовано впливати на моральний стан армії та цивільного населення супротивника, сіючи паніку та недовіру до політичного керівництва. Інформаційна складова конфліктів нерозривно пов'язана з кібератаками на критичну інфраструктуру. Отримання несанкціонованого доступу до державних реєстрів або систем зв'язку є формою інформаційного тиску, що дезорганізує оборону. Нині супутникові знімки в реальному часі та дані з соціальних мереж дозволяють широкому загалу та військовим аналітикам відстежувати переміщення військ, що розвіює «туман війни» і вимагає нових методів маскування. Когнітивна війна — це новий рівень конфлікту, де метою є не просто зміна думки, а зміна способу мислення та сприйняття реальності цілими націями через алгоритми соціальних мереж та штучний інтелект. Інформаційна складова перетворила війну на гібридний процес, де межа між фронтом і тилом практично зникла, оскільки кожен смартфон став потенційним інструментом ведення бойових дій. Відтак гібридні

протистояння стали комплексною загрозою національному суверенітету. Особливо вразливими до новітніх загроз залишаються країни західного світу в тому числі і Україна через особливості демократичного політичного режиму.

Інформаційна війна оперує елементами віртуального світу, але впливає на матеріальний світ і на людей які в ньому живуть. Тому за своєю природою інформаційне протистояння процес доволі динамічний і вимагає постійної включеності в процес. Оскільки це дозволяє бути першим номером, формуючи власний порядок денний тим самим ставлячи супротивника в програвшу позицію наздоганяючого в цій грі нарративів.

Відтак інформаційна політика держави вимагає підвищеної уваги політичного керівництва України і всього суспільства загалом на рівні з військовою складовою протистояння рф. Окрім політичної волі та фінансової спроможності вона потребує перегляду підходів, зокрема, щодо повернення всіх вітчизняних телевізійних каналів до загальноукраїнського інформаційного телемарафону «Єдині новини» який запустили 24 лютого 2022 року.

Методи дослідження

Методологічну основу дослідження становить комплекс методів, що забезпечують об'єктивний аналіз об'єкта дослідження. Зокрема, порівняльно-правовий метод дозволив виявити недоліки у впровадженні вітчизняного законодавства. Системний підхід забезпечив розгляд інформаційної політики як інструменту протидії гібридній агресії, а за допомогою методу прогнозування визначено пріоритетні напрями розвитку стратегічних комунікацій у процесі євроінтеграції.

Емпіричну базу дослідження склали нормативні акти ЄС, звіти Європейської Комісії щодо прогресу України, українське медіа законодавство, зокрема Закон України «Про медіа» а також аналітичні доповіді провідних дослідницьких центрів у сфері безпеки таких як Інститут вивчення війни (ISW) та матеріали Командування ОЗС НАТО з питань трансформації.

Результати дослідження

Війна рф проти України вкладається в довгострокову політику володаря кремля на протистояння Західному світу і США зокрема. Її витoki лежать в ідеології Совецького Союзу, яка ґрунтувалася на марксизмі-ленінізмі та побудові комунізму через диктатуру пролетаріату під керівництвом КПР. С. Натомість капіталізм зображувався як застарілий політичний режим, система експлуатації, що ґрунтується на привласненні додаткової вартості, створеної найманими працівниками. Основний акцент робився на соціальній нерівності, несправедливості конкурентної боротьби, кризах, безробітті, «пануванні капіталу» та ін. Цей образ створювався для

підкреслення переваг радянського ладу, який позиціонувався як більш справедливий і прогресивний.

Після поразки в Холодній війні рф довелося здійснювати розворот на 360 градусів і пробувати будувати капіталізм, однак ідеологічне підґрунтя нової країни залишилося із ССР. Р. На відміну від нациської Німеччини рф уникла декомунізації та засудження на світовому рівні совецьких злочинів, серед яких: насильницька колективізація, голодомор 1932-1933 років, депортація кримсько-татарського народу, масові репресії, державний антисемітизм та інше. Такий симбіоз Леніна з Макдональдсом на ділі проявився в посиленні реваншистських настроїв у політичних еліт рф та появі і укріплення рашизму, російського аналога фашизму, як панівної ідеології [1]. Разом з тим в рф на початку 2000-их розпочався пошук стратегії та тактики протистояння Заходу. Через ліквідацію Совецького Союзу, втрату колишнього впливу в світі і східній Європі зокрема, економічну і політичну кризу керівництво рф не мало змоги протистояти демократичному світу відкрито і на рівних, тому очевидно була зроблена ставка на користь гібридного протистояння всьому цивілізованому світу. «Гібридну війну у загальному вигляді розуміють як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний з військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя. Перетворення на зброю (weaponization) відбувається не тільки в медійній сфері. Так само в прямому сенсі у ролі зброї, яка наносить ураження різного рівня системам противника, застосовуються всі інші невійськові засоби ведення гібридної війни» [2. с. 41].

НАТО в своїх аналітичних звітах теж вказує на спробах рф гібридною війною підірвати стабільність у світі. «Росія ймовірно, продовжуватиме використовувати традиційні та нетрадиційні засоби для покращення свого охоплення та впливу з метою руйнування ліберального світового порядку. Для досягнення цієї мети вона продовжуватиме співпрацювати з Китаєм, Іраном, Венесуелою та іншими країнами-однодумцями, щоб підірвати західні демократичні структури та інститути шляхом маніпулювання інформацією, одночасно підкреслюючи та використовуючи розбіжності. Зловмисні зусилля Росії включають створення державно-фінансованого пропагандистського апарату глобального масштабу; підтримку популістських та/або ультраправих чи ультралівих рухів у Європі; сприяння корупції в країнах, що розвиваються (зокрема в Африці); підрив стабільності на Балканах шляхом розпалювання етнічної напруженості; використання інформаційних операцій та кіберпростору для впливу на вибори в Північній

та Південній Америці, Європі та на Близькому Сході; і, нарешті, використання політичних розбіжностей у Європі шляхом використання інструментів гібридної війни, включаючи енергетичну, безпеку, традиційні та соціальні мережі» [3].

Паралельно військові разом із спецслужбами рф почали розробляти план повернення впливу на незалежні країни, які раніше входили до складу Совецького Союзу. «Прагнення розширити свій вплив на пострадянський простір виникло в російського керівництва відразу ж після вирішення головних внутрішніх проблем. Економічна і військовополітична інтеграція, запропонована Москвою країнам СНД уже на початку 2000-х років, була підкріплена різними стимулами — від економічних вигод до відвертого політичного шантажу. «Кольорові» революції в Киргизстані, Грузії та Україні були сприйняті Путіним і його командою як оголошення війни і прикра перешкода на шляху відновлення імперії» [4, с. 244].

В стратегії відновлення імперії особливе місце віддали Україні, як одна з колись найпотужніших республік СРСР з одного боку і як лідер здійснення демократичного транзиту і прикладу для інших вихідців із країни рад з іншого. Відтак Україні доводилося вирішувати складні проблеми державного будівництва і разом з тим переборювати шалений опір цим процесам з боку рф. Тому і не дивно що поступ в багатьох сферах нашого життя виглядав, як крок вперед і два назад. У 2014 стало очевидним, що кремль досягнув точки бифуркації і перейшов до реалізації військового плану повернення впливу на Україну, — «Нам потрібно пам'ятати, що агресія проти України мала довгу прелюдію: від посилення пропагандистської війни (2003 рік), потім створення політичної проксі-організації всередині України (1997-2014 роки), потім підготовки до таємних військових операцій (2007-2014 роки), потім проведення цієї таємної військової операції (2014-2022 роки), підготовки до повномасштабного вторгнення (2014-2022 роки) і, нарешті, його здійснення. Щодо Європи, ми бачимо підготовку як до таємної, так і до відкритої агресії. Якщо європейці не зможуть створити надійний механізм стримування, вони матимуть свій власний 2014 чи 2022 рік» [4]. На думку австрійського військового аналітика Густава Гресселя всі інструменти, які раніше росія використовувала в Україні, тепер спрямовані і проти Заходу. Агресивна політика кремля максимально зблизила інтереси України та Європейського Союзу тому для успішної протидії гібридним загрозам сторонам потрібно і надалі поглиблювати співпрацю не зважаючи на спроби рф ввести в оману світову громадськість через розмови про мирні переговори. «росія все частіше використовує риторику миру як інструмент зовнішньої політики, систематично готуючись до затяжної війни. Перехід до воєнної економіки, зростання витрат на оборону та зміни в політиці мобілізації вказують на інституціоналізацію війни

як моделі державного управління. На цьому тлі дипломатичні ініціативи кремля спрямовані радше на управління війною, ніж на її припинення» [5]. Відтак рф створила і перейшла на нову політичну модель де ідеологічна доцільність переважає практичну, — «росія не схильна до миру та погодиться на припинення бойових дій в Україні лише на своїх умовах. Риторика російського президента в публічних виступах спрямована на підготовку суспільства до затяжної війни, що свідчить про те, що кремль розглядає військовий шлях як довгостроковий інструмент зовнішньої політики, а не виключно як етап війни проти України» [5].

Відтак всі сфери життєдіяльності рф перейшли на військові рейки. Така модель потрібна для ведення гібридної війни. Оскільки цей вид конфлікту поєднує військові, інформаційні, економічні та політичні інструменти, і саме тому вона становить комплексну загрозу національному суверенітету України та Європейського Союзу.

Одним із найважливіших аспектів гібридної війни рф проти України являється протистояння в інформаційному просторі. Тому починаючи з 1991 року суміжна країна прагнула тотального впливу на інформаційне поле України. Такому домінуванню значно сприяв спільний медіапростір історично керований із Москви який залишився новій державі у спадок від Совецького Союзу. Через це російські телеканали та газети залишалися основними джерелами інформації для багатьох українців. Наприклад канал ОРТ (громадське російське телебачення) безперешкодно мовив в Україні до 1996 року і був ефірним. При цьому до 2002 року телеканал «Інтер» ретранслював частину рейтингових передач ОРТ, а до 2015 року російський ВАТ «Перший канал» продовжував володіти 29% акцій телеканалу «Інтер». Показово, що до 2014 року значна частина ефіру згаданого каналу була російськомовна. Загалом ситуація в медіа в згаданому аспекті почала виправилася тільки 2019 року із схваленням закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». До цього редакції українських каналів готували окремі випуски новин російською мовою. Щодо періодичної преси то понад 90% медійного контенту (газети, книги) створювалося російською мовою, що полегшувало трансляцію російських наративів. Навіть у Києві була проблема знайти україномовний примірник друкованого видання. Аналогічна ситуація була і в Інтернет-сфері: новинні портали, соціальні мережі, поштові сервіси, карти, Інтернет-браузери, додатки для мобільних телефонів, програмне забезпечення — все було тотально російським.

Найпопулярнішою соціальною мережею починаючи з 2006 року в Україні була російська кавер-версія Фейсбуку — «ВКонтакте». Вона швидко стала поширилася серед молоді через доступ до піратського контенту: безкоштовного перегляду найкращих голлівудських фільмів та

прослуховуванні контрафактної музики популярних західних виконавців. Більше не потрібно було йти в Києві на Петрівку, щоб купити диски з найновішими фільмами і музикою все це стало доступним на російських сайтах. Взамін спецслужби рф отримали доступ до приватної інформації українських користувачів та безлімітну можливість для пропаганди та маніпуляцій. Будь який проукраїнський матеріал одразу тону в хейтерських коментарях працівників ботоферм. Тому на 2013 рік атмосфера для українців у «ВКонтакте» стала нестерпно-токсичною. Аналогічна ситуація була із мережею «Однокласники» її обирали люди старшого віку, які ще пам'ятали СРСР ментально жили в його парадигмі і ностальгували за минулим. Пропаганда там відрізнялася максимальною прямоотою та відмороженістю розрахованою на маргіналів з робітничих районів. Там популяризувався мілітаризм, шовінізм, «велічіє», культ особи путіна. нетерпимість та інші нарративи з яких зверстаний рашизм.

Російські поштові сервіси (Mail.ru, Yandex, Rambler) домінували з кінця 1990-х, фактично з появи Інтернету в Україні, завдяки ранньому виходу на ринок та інтеграції з соцмережами. На 2015 рік вони займали до 64% ринку в Україні. Mail.ru, зокрема, активно розвивався, пропонуючи не лише пошту, але й чати, «Мой Мир» та інтеграцію з доменом «ua». Сервіси типу Mail.ru використовувалися не тільки як пошта, а як єдиний акаунт для входу на інші популярні ресурси (ВКонтакте, Однокласники), що створювало ефект екосистеми. В один час застосунки російських компаній діяли як віруси, встановлювалися без згоди користувача, а видалити їх з комп'ютера, без допомоги спеціаліста, було майже не можливо. Щоб зрозуміти ступінь поширеності російських сервісів у 90-их, 2000-их можна навести такий приклад, якщо у Вас не було актуальної пошти на українському ukr.net, то з вірогідністю ледь не в сто відсотків вона була на російських аналогах, Gmail користувалися одиниці просунутих користувачів.

Чи не найпопулярнішими із згаданої трійці в Україні був Yandex. Він створив пошук, який багато в чому повторював американський Google, але був російськомовним тому переважно саме його обирали користувачі в країнах, що вийшли із Совецького Союзу. Так само зрозумілими і тому зручнішими для людей видавалися інші продукти компанії, наприклад Yandex навігатор, новини, музика. Популярність сервісу Yandex таксі підтримувалася агресивним маркетингом: демпінгом цін, пропонувалися значно нижчі тарифи порівняно з місцевими службами, також переманювали водіїв вигідними бонусами за виконані замовлення та масштабними рекламними акціями.

Ще одним продуктом, росіян, який здатен шпигувати за своїми користувачами є Yandex браузер. «З точки зору конфіденційності, Microsoft Edge та Yandex викликають набагато більше занепокоєння, ніж інші

досліджені браузері. Обидва надсилають ідентифікатори, пов'язані з апаратним забезпеченням пристрою, і тому зберігаються під час нових встановлень браузера, а також можуть бути використані для зв'язку різних програм, що працюють на одному пристрої. Edge надсилає UUID апаратного забезпечення пристрою до Microsoft, надійний та стійкий ідентифікатор, який не можна легко змінити або видалити. Аналогічно, Yandex передає хеш серійного номера апаратного забезпечення та MAC-адреси на сервери. Наскільки нам відомо, користувачі не можуть вимкнути цю поведінку» [6. с. 2].

Найскладнішою проблемою українських користувачів залишається програмне забезпечення для персональних комп'ютерів. Воно російськомовне з відповідними налаштуваннями. Через російський інтерфейс, добірка новин агрегується із російських ЗМІ контрольованих урядом. Боротися з цим буває досить складно, оскільки ворожа пропаганда лізе з усіх щілин, попри медіаграмотність, зміну налаштувань та інформаційну гігієну.

Відносно нова загроза — це програмне забезпечення, встановлене виробником пристрою (Android, iOS) за замовчуванням. Суть загрози полягає в тому, що мобільні додатки під час покупки нового телефону теж російські. Їх список доволі широкий і покликаний замінити популярні додатки з інших країн. Просунутий користувач їх видалить одразу при першому налаштуванні, однак багато юзерів залишають їх на своєму пристрої і одразу піддаються ризику через загрозу стеження і передачу їх даних на російські сервери. Ці додатки здатні шпигувати у фоновому режимі навіть тоді коли ви ними не користуєтесь. Також у магазинах інтерфейс нових телефонів доволі часто за замовчуванням виставлений на російську мову. Це одразу наражає користувача на загрозу отримати російськомовний контент у вигляді результатів пошуку, або додатків з рф, які передають конфіденційну інформацію стороннім людям.

Російські артисти, актори, журналісти протягом довгого часу сприяли просуванню м'якої сили суміжної країни в Україні. Естрадні виконавці влаштовували безкінечні концертні тури нашою країною. Мета таких вояжів — стирати культурні кордони між державами і доводити перевагу російської музики над українською. Така тактика мала свій ефект оскільки національним виконавцям важко було конкурувати з розкрученими проектами, тому щоб бути спроможними їм доводилося включати в репертуар російськомовні пісні, або повністю переорієнтовуватися на ринок рф.

Така сама ситуація була і у кіно та на телебаченні. Жоден фільм або серіал не обходився без залучення акторів з рф. Щоб запросити їх із Москви росіянам пропонували кращі умови і вищі гонорари ніж вітчизняним

акторам. Також на заробітки в Україну приїжджали топові російські пропагандисти.

Не оминула ця тимчасова тенденція і політичну сферу. Український істеблїшмент залучав російські кампанії до виборів. Іміджмейкери та політтехнологи з росії намагалися розколоти українське суспільство, використовуючи штучне загострення існуючих та створення нових вигаданих протиріч. Ключовими критеріями поділу були мова — україномовні проти російськомовних, географія — Схід/Південь проти Заходу, історична пам'ять ставлення до УПА/СССР релігія УПЦ МП проти УПЦ КП/ПЦУ, зовнішньополітичний вектор — поділ на прихильників євроатлантичної інтеграції — ЄС, НАТО та проросійського курсу. Така стратегія мала на меті підірвати національну єдність. Чого тільки вартий російський політтехнологічний фейк часів президентських виборів 2004 року. Тоді штаб кандидата Віктора Януковича, який консультували російські піарники (зокрема Гліб Павловський), запустив маніпулятивну рекламу про «три сорти» українців [7]. Стверджувалося, що це Ющенко ділить людей, хоча насправді карту створили саме кремлівські технологи для дискредитації опонента. Дана технологія заклала фундамент для подальшої російської пропаганди про «розкол» України, яку рф використовувала для виправдання агресії у 2014 та 2022 роках.

Отже український інформаційний простір майже повністю був захоплений суміжною країною і управлявся до повномасштабного вторгнення 2022 року російською мережею проксі-політиків, яка була в Україні легальною, розгалуженою та мала значне представництво у владі.

Розв'язана рф війна в Україні стала серйозним викликом для світової демократичної спільноти. Оскільки вперше після Другої світової війни ядерна держава, член Ради Безпеки ООН вирішила анексувати територію іншої країни за допомогою військової сили. Ця ситуація призвела до пошуку дієвих механізмів захисту Україною свого суверенітету і територіальної цілісності. Агресивна риторика кремля, погрози, провокації і нарощування військового потенціалу на кордонах максимально зблизила позиція Євросоюзу і України. Відтак Євроінтеграція перейшла з фази стратегічних намірів до практичних переговорів про *вступ*, що визначають економічну та безпекову архітектуру нашої держави. Гармонізація українського медіапростору з директивами ЄС стала одним із найважливіших етапів євроінтеграції. Закон України «Про медіа» [8] в його поточній редакції що набрав чинності 31 березня 2023 року став ключовою умовою для відкриття переговорів про *вступ* до Є. С. Україна повністю імплементувала положення Директиви 2010/13/EU яка включає регулювання онлайн-медіа. Вперше в історії онлайн-видання та платформи спільного доступу до відео отримали чіткий правовий статус. Станом на січень 2026 року понад 3000 суб'єктів

зареєструвалися в Національній раді з питань телебачення і радіомовлення [9]. Впроваджено європейські стандарти маркування контенту та обмеження реклами шкідливих продуктів під час дитячих програм. Також розпочато реформу самої Нацради. Закон перетворив її на потужного конвергентного регулятора з розширеними повноваженнями. Відповідно до вимог Європейської комісії, було посилено фінансову та політичну незалежність інституту. Окрім цього запроваджено систему приписів замість миттєвих штрафів за дрібні порушення, що відповідає принципу пропорційності Є. С. Разом із структурними змінами посилена боротьба з російським впливом та проксі-медіа. Зокрема в питання прозорості власності, тепер резидентам рф заборонено бути кінцевими бенефіціарами українських медіа. Це дозволило ефективніше боротися з проксі-ресурсами рф, а де-які з них, що маскувалися під вітчизняні медіа остаточно заблокувати. Разом з тим склали так звані чорні списки, перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці, їхня присутність в ефірі українських медіа стала не бажаною [10].

У звітах про розширення ЄС прогрес медіареформи оцінюється як «дуже добрий», проте ще є багато питань над якими можна працювати в контексті доопрацювання. Міжнародні партнери в тому числі Держдеп США та європейські інституції закликають повернути конкурентний медіаринок та припинити монополію державного контенту щодо Єдиного телемарафону.

Також пробуксовує процес створення органів співрегулювання, де медіа та держава спільно встановлюють правила ринку. Це пов'язано з дією воєнного стану. Тому найближчим часом владі доведеться знайти дієвий баланс між європейськими свободами та жорсткими обмеженнями воєнного часу. До цього Закон про медіа не зможе запрацювати на повну силу.

Ще одним важливим аспектом, який покликаний посилити наш опір деструктивним впливам рф являється співпраця з ЄС у сфері стратегічних комунікацій та протидії пропаганді. Вона значно активізувалася після повномасштабного вторгнення і проходить у форматі робочих груп із Центрами передового досвіду НАТО та Є. С. Ця співпраця перейшла від формального обміну досвідом до глибокої інституційної інтеграції та спільного оперативного реагування. Наприклад East StratCom Task Force (EEAS) продовжує активну підтримку України через аналіз російських наративів та управління платформою EUvsDisinfo. Разом з цим 2025 року особлива увага приділялася підтримці незалежних медіа, зокрема через виділення фінансування у 10 мільйонів євро. Також запрацювали спільні робочі група з кібербезпеки та гібридних загроз щодо захисту критичної інфраструктури та страткому в умовах кризового управління. Наприклад

центр передового досвіду NATO StratCom COE (Рига) в якому Україна активно бере участь у спільних дослідженнях та воркшопах став ключовим хабом для вивчення українського досвіду «когнітивної оборони» під час війни. Спільний аналітичний, навчальний та освітній центр України та НАТО JATES (Польща) займається збором та впровадженням бойового досвіду, зокрема в інформаційній сфері. Європейський центр з протидії гібридним загрозам (Helsinki) забезпечує обмін досвідом щодо стійкості та координації між цивільними та військовими структурами. Платформа для обміну досвідом з партнерами функціонує в столиці. Kyiv StratCom Forum — щорічний міжнародний захід де Україна презентує свої успішні кейси протидії пропаганді партнерам із ЄС та НАТО. О. Минулого року в Афінах пройшла конференція NATO Communicators Conference за участю українських фахівців для узгодження стратегій психологічних операцій та публічної дипломатії. Поточного року на Мюнхенській конференції з безпеки 2026 NATO StratCom COE анонсував проведення круглого столу високого рівня щодо інформаційного середовища наступного покоління за участю топ-посадовців.

Також на новий рівень виходить впровадження європейських стандартів захисту персональних даних та кіберзахисту. Україна перебуває на етапі заміни застарілого законодавства від 2010 року на сучасну модель, що відповідає Загальному регламенту про захист даних (GDPR). Законопроект №8153 «Про захист персональних даних» ухвалений у першому читанні Верховною Радою України у листопаді 2024 року запроваджує нові права суб'єктів (наприклад, право на забуття) та значні штрафи за порушення. Триває процес приведення національних норм у відповідність до оновленої Конвенції Ради Європи.

Україна імплементує вимоги Директиви ЄС 2022/2555 (NIS2), що передбачає суворіші стандарти звітності про інциденти та розширення переліку важливих галузей (енергетика, транспорт, охорона здоров'я) для забезпечення стійкості критичної інфраструктури. В свою чергу Держспецзв'язок координує впровадження стандартів для зміцнення захисту від гібридних атак.

У листопаді 2025 року Кабмін схвалив законопроект про відповідність цифрових сервісів стандартам ЄС, що включає вимоги до безпеки та інклюзивності вебсайтів і додатків. Поточного року продовжиться запуск оновленої системи контролю та адаптація українських компаній до трансграничної передачі даних згідно з вимогами Є. С. Нинішня політична влада України чудово розуміє як функціонує система державної інформаційної політики оскільки і Президент Володимир Зеленський і його команда активно використовували медійну сферу для просування свого бренду, а потім політичної сили «Слуга народу». Під час війни інформаційний аспект

забезпечує стійкість України в боротьбі з ворогом, що оперує значним деструктивним потенціалом ведення гібридної війни. Зараз вже можна констатувати, що багато цілей поставлених ворогом через опір України реалізувати не вдається. Тому важливо, щоб всі напрацювання, які довели свою ефективність були вбудовані в нову концепцію інформаційної політики. Разом з тим аналітики наголошують на важливості подолання недоліків і негативні явища, що гальмують сталий розвиток сфери. Наприклад контрольований банковою Єдиний марафон з кожним роком війни втрачає аудиторію і потребує оновлення формату та повернення до пулу всіх загальноукраїнських каналів — «Важливим аспектом державної інформаційної політики залишаються заходи, спрямовані на збереження єдності українських громадян у продовженні боротьби з ворогом. В Україні назрів очевидний запит на відверту, чесну дискусію щодо стану справ на російсько-українській війні, проте у нашій державі бракує політичної дискусії, яка у багатьох випадках має заміну у вигляді засилля «експертів». Спотворення реальності такими «експертами» негативно впливає на формування довіри до державної влади та на готовність громадян захищати державу. Влада не може безкінечно довго уникати відповідей на низку болісних питань, пов'язаних, наприклад, із визначенням причин того, чому ворогові вдалося порівняно швидко окупувати значні території Півдня України, чому в умовах війни корупційні дії і далі перешкоджають організації відсічі ворогові» [11, с. 62].

З огляду на це важливим завданням для політичної влади і українського суспільства залишається зберегти цілісність вітчизняного інформаційного середовища, яке покликане забезпечити доступ громадян до інформації, захистити національні інтереси особливо в умовах війни, розвивати інформаційне суспільство попри війну та зміцнювати інформаційну безпеку для перемоги. Інформаційна політика є інтегрованим явищем, яке поєднує правові норми, інституційні практики та стратегічні комунікації. Вона формується у трикутнику понять «інформаційна політика — інформаційна безпека — гібридна війна» [12, с. 118].

Попри наші сподівання, агресія рф триватиме і на далі. В країні окупанта все ще залишаються ресурси для продовження війни тому його політичне керівництво не відмовиться від першочергових планів. Оптимізму в цьому питанні Україні можуть додавати, перш за все, звіти експертів щодо зростаючого напруження в економіці суміжної країни, які ймовірно стануть яскраво вираженими у другій половині 2026 року. Це може свідчити про актуалізацію економічної кризи. Під дією якої можливий перегляд цілей вторгнення і з рештою модифікація політичного режиму в росії. Також каталізатором змін може бути жорстка політика США щодо економічної складової війни — вуглеводнів, які є важливим ресурсом путінського

режиму. Фіаско рф на Азербайджанському, Сирійському, Венесуальському, Іранському та інших напрямках болісно б'є по амбіціях і репутації кремля та обмежує його спроможність. Всі перелічені фактори формують критичну масу, яка підриває стійкість режиму. На фоні цього Україні потрібно укріплювати стабільність в середині держави і нарощувати військовий потенціал, зокрема в інформаційній сфері. Цьому сприяє створення єдиного безпекового інформаційного простору Україна-ЄС. В свою чергу Україні як ключовому експерту та «щиту» Європи у відсічі цифровим загрозам РФ необхідно постійно модернізувати технічну базу та методи медіакомунікацій.

Висновки

Отже, прискорена євроінтеграція неможлива без стійкої системи інформаційної безпеки. Від 2004 року Україна пройшла важким еволюційним шляхом очищення, від усвідомлення проблеми до початку лікування важких ран нанесених російським шовінізмом і неоімперіалізмом. Важливо, що реванш російських сил в Україні провалився і нині ми перейшли до заключної фази утвердження власного суверенітету, яка не можлива без перемоги на інформаційному та культурному фронтах, без генерування власних сенсів і власного культурного продукту. В контексті цього варто підкреслити певні успіхи вітчизняного кіновиробництва і яскравий сплеск музичної індустрії, яким вдалося згенерувати якісний український контент. Від повномасштабного вторгнення 2022 року ми маємо змогу спостерігати героїчну боротьбу за українську ідентичність ЗСУ і паралельно їх успіхам бачимо оформлення суб'єктності України, яка відійшла від провінційності.

Сучасна інформаційна політика України постає не просто як сукупність галузевих правил, а як складне інтегроване явище, що є фундаментом національної безпеки та державного суверенітету. В її основі лежить сукупність понять: інформаційна політика — інформаційна безпека — гібридна війна де кожен елемент визначає та доповнює інші. Гібридна війна, яку веде агресор, перетворює інформацію на зброю, що робить інформаційну безпеку першочерговим пріоритетом, а саму інформаційну політику — стратегічним інструментом управління цим спротивом. У цій системі безпека перестає бути лише пасивним захистом, а стає активною складовою державної стратегії, що спрямована на захист свідомості громадян та стабільність державних інститутів.

Правовий вимір створює необхідний легітимний каркас для функціонування медіапростору в екстремальних умовах. Ухвалення прогресивного Закону «Про медіа» та реалізація Стратегії інформаційної безпеки дозволили Україні відійти від застарілих радянських підходів і впровадити європейські стандарти, одночасно створивши правові запобіжники проти ворожої пропаганди. Ці норми не лише обмежують деструктивний вплив,

а й забезпечать прозорість медіавласності та захист журналістських стандартів, що є критичним для довіри суспільства.

Інституційний вимір втілюється у роботі спеціалізованих структур, таких як Центр протидії дезінформації при РНБО та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Ці інституції перетворюють теоретичні норми на практичні дії: здійснюють цілодобовий моніторинг інформаційного простору, виявляють ворожі наративи на ранніх стадіях та координують зусилля різних підсистем влади. Таким чином, державна політика перестає бути декларативною і стає оперативною, здатною швидко адаптуватися до мінливих методів гібридної агресії.

Стратегічні комунікації замикають цей цикл, перетворюючи безпечні заходи на зрозумілі та переконливі смисли. Завдяки принципу «єдиного голосу» Україна вибудовує цілісний наратив про свою боротьбу, цінності та майбутнє. Це дозволяє не лише ефективно протидіяти фейкам, а й проактивно формувати міжнародну підтримку, зміцнювати внутрішню єдність та підтримувати високий рівень суспільної стійкості.

Отже, інтегрованість інформаційної політики України полягає в тому, що вона одночасно виконує роль щита — захист від маніпуляцій, механізму — державне управління та право та голосу комунікація зі світом. В умовах гібридної війни така синергія є єдиним способом забезпечити не лише виживання інформаційного простору, а й його розвиток як демократичного та безпечного середовища. Наряду з декомунізацією та ліквідації наслідків русифікації така політика покликана прискорити завершення демократичного транзиту та інтеграції до Євросоюзу.

Ще одним заключним пазлом в концепції інформаційної безпеки України є медіаграмотність. Оскільки можна безкінечно довго вибудовувати систему захисту від ворожих інформаційних атак, але якщо суспільство не буде в достатній мірі обізнане щодо новітніх інформаційних загроз ефект від описаних вище заходів буде обмеженим.

Список посилань

1. Постанова «Про Заяву Верховної Ради України «Про використання політичним режимом російської федерації ідеології расизму, засудження засад і практик расизму як тоталітарних і людиноненависницьких». Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/236006.html>
2. Яворська Г. М. (2016). Гібридна війна як дискурсивний конструкт / Г. М. Яворська // Стратегічні пріоритети. Серія: Політика. 2016. № 4. С. 41-48. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7

3. NATO Allied Command Transformation (ACT), Strategic Foresight Branch. (2020) Strategic Foresight Analysis Regional Perspectives Report on Russia. Regional Perspectives Reports. Режим доступу: <https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/regional-perspectives-2021-01.pdf>
4. Режим Путіна: перезавантаження-2018 / М. М. Розумний (заг. ред.), Я. В. Бережний, І. В. Валюшко, Р. В. Власенко, Д. М. Горєлов, В. С. Караваєв, А. В. Лепіхов, І. А. Павленко, В. О. Семененко, О. В. Снігир. Київ: НІСД, 2018. 480 с.
5. Олександра Бабич (2026). Як Росія говорить про мир, готуючись до затяжної війни. Режим доступу: <https://theukrainianreview.info/how-russia-talks-about-peace-while-preparing-for-a-protracted-war/>
6. Douglas J. Leith (2020). Web Browser Privacy: What Do Browsers Say When They Phone Home? Р. 15. Режим доступу: https://www.scss.tcd.ie/Doug.Leith/pubs/browser_privacy.pdf
7. Листівка «Три сорти українців». Режим доступу: <https://www.chesno.org/political-ads/4136/>
8. Закон України «Про медіа». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
9. Перелік суб'єктів у сфері медіа станом на 01.01.2026. Режим доступу: <https://webportal.nrada.gov.ua/derzhavnyj-reyestr-sub-yektiv-informatsijnoyi-diyalnosti-u-sferi-telebachennya-i-radiomovlennya/>
10. Перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці. Режим доступу: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/5903.html>
11. Ніколаєць Ю. (2024). Державна інформаційна політика України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації: суспільно-мобілізаційний потенціал і ефективність. Політичні дослідження. 2024. № 1 (7). С. 42 — 67. Режим доступу: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/305721>
12. Пашковський В. Ф. Ідентифікація політико-правових механізмів інформаційної безпеки держави в умовах гібридної війни. Політичне життя. №3. 2025 С. 114-120.

Reference

1. Постанова «Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vykorystannia politychnym rezhymom rosiiskoi federatsii ideolohii rashyzmu, zasudzhennia zasad i praktyk rashyzmu yak totalitarnykh i liudynonenavysnytskykh». Rezhym dostupu: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/236006.html>

2. Yavorska H. M. (2016). Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt / H. M. Yavorska // *Stratehichni priorytety. Seriia: Polityka*, № 4, 41-48. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_7
3. NATO Allied Command Transformation (ACT), Strategic Foresight Branch. (2020) Strategic Foresight Analysis Regional Perspectives Report on Russia. Regional Perspectives Reports. Rezhym dostupu: <https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2023/05/regional-perspectives-2021-01.pdf>
4. Rezhym Putina: perezavantazhennia-2018 / M. M. Rozumnyi (zah. red.), Ya. V. Berezhnyi, I. V. Valiushko, R. V. Vlasenko, D. M. Horielov, V. S. Karavaiev, A. V. Lepikhov, I. A. Pavlenko, V. O. Semenenko, O. V. Snihyr. Kyiv: NISD, 2018. 480 s.
5. Oleksandra Babych (2026). Yak Rosiia hovoryt pro myr, hotuiuchys do zatiazhnoi viiny. Rezhym dostupu: <https://theukrainianreview.info/how-russia-talks-about-peace-while-preparing-for-a-protracted-war/>
6. Douglas J. Leith (2020).. Web Browser Privacy: What Do Browsers Say When They Phone Home? R. 15. Rezhym dostupu: https://www.scss.tcd.ie/Doug.Leith/pubs/browser_privacy.pdf
7. Lystivka «Try sorty ukraintsiv». Rezhym dostupu: <https://www.chesno.org/political-ads/4136/>
8. Zakon Ukrainy «Pro media». Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
9. Perelik subiektiv u sferi media stanom na 01.01.2026. Rezhym dostupu: <https://webportal.nrada.gov.ua/derzhavnyj-reyestr-sub-yektiv-informatsijnoyi-diyalnosti-u-sferi-telebachennya-i-radiomovlennya/>
10. Perelik osib, yaki stvoriuiut zahrozu natsionalnii bezpetsi. Rezhym dostupu: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5903.html>
11. Nikolaiets, Yu. (2024). Derzhavna informatsiina polityka Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoho voiennoho vtorhnennia Rosiiskoi Federatsii: suspilno-mobilizatsiinyi potentsial i efektyvnist. *Politychni doslidzhennia / Political Studies*, 1 (7), 42 – 67. Rezhym dostupu: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/305721>
12. Pashkovskiy, V.F. (2024). Identyfikatsiia polityko-pravovykh mekhnizmiv informatsiinoi bezpeky derzhavy v umovakh hibrydnoi viiny. *Zhurnal. Politychne zhyttia*, №3, 114-120.

Bohdan Kalinichenko

*Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy,
Social and Political Sciences*

Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy (Cherkasy, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-5172-4661>

e-mail: 555tvukraine@vu.cdu.edu.ua

**INFORMATION SECURITY OF UKRAINE IN THE
CONDITIONS OF RUSSIAN AGGRESSION: CHALLENGES OF
EUROPEAN INTEGRATION AND INFORMATION POLICY**

Abstract

The article proves that in the conditions of Russian aggression, the positions of Ukraine and the European Union are identical. Since the Russian ideological machine considers the EU countries the next object of military attack. Such actions are a logical continuation of the policy of the Kremlin master aimed at regaining influence primarily on the countries that were part of the USSR, and then in Europe. Therefore, Ukraine should use the historical chance to implement the Euro-Atlantic vector of development and break away from the Soviet past.

It is established that in order to successfully counteract the existential threat from the east, Ukraine and the European Union need to jointly build a defense system. Along with countering military potential, it is important to effectively ensure information security, which remains an important factor in the confrontation.

The Kremlin's long-term strategy for ensuring dominance in the information environment of Ukraine is shown. The main means of implementing this plan are demonstrated, which for decades have ensured control of the information field of our state and promoted the ideologies of the neighboring state.

Attention is drawn to the phenomenon of the stability of Ukrainian resistance to Russian aggression, the potential of which has not been exhausted and has remained at a fairly high level despite the hybrid pressure and dominance

of Russia in all spheres. It became the basis for Ukraine's survival during the unprovoked attack of the Russian Federation and gave our European and American allies time to realize the degree of threat and, based on our experience, develop an effective system of countering the aggressor.

At the same time, it was found that there are a number of factors that limit the mentioned potential, in particular, the slow reform of the domestic media sphere, the lack of funding for the media in war conditions, especially regional ones, the significant influence of oligarchic structures on the media, the use of security topics in issues of restricting freedom of speech.

Keywords: information security; hybrid warfare; European integration; information policy; hybrid war; media communication; media; Ukraine; Russia; mass media; strategic communications.

Надійшла до редакції/ Received: 19.01.2026

Прорецензовано/ Revised: 16.02.2026

Прийнято до друку/ Accepted: 27.02.2026